

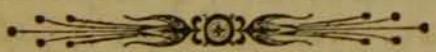
ըլլալով օդին մէջ կը բարձրանայ , ինչ
պէս ձիթափեզը ջրոց վրայ , և ահա՛ այս
շոգիներն են , որ օդին մէջ ամսղեր կը
կազմեն :

ՑԱԿ . — Ուրեմն ամսղերը բոլորովին
օդին վեր կը գտնուին և ամսղերէն ան-
դին ուրիշ բան չը կայ :

ՕՐ. ԹԱԴ . — Ամսղերը բոլորովին օ-
դին վեր չեն գտնուիր . որովհեաեւ ,
ինչպէս արդէն ըսի , երկիրս բոլորովին
օդով շրջապատռած է , որ գրեթէ 15
փարասախ թանձրութիւն ունի : Ուրե-
մին մեր գլխուն վրայ շուրջ 15 փար-
սախ օդ կայ . բայց երկրի մակերեւոյ-
թին մօտ այս օդն աւելի խիտ է քան
թէ այս ինչ բարձրութեան մէջ : Որ-
շափ բարձրանանք , օդոյ մասնիկներն
այնշափ նուազ խիտ կ'ըլլան . ուստի
ջրոց շոգին օդոյ մէջ այնշափ կը բարձ-
րանայ , մինչեւ որ իրմէ թեթեւ օդի
պատահի . Երբ այն բարձրութեան
հասնի , ուր օդին խտութիւնը խր-
տութեան հաւասար ըլլայ , այսինքն
իրմէ նչ աւելի և ոչ պակաս կը է , այ-
նուհետեւ ալ չը բարձրանար :

Այս օդի և ամսղերու զանգուա-
ծը , որոյ մէջ տեղը կը գտնուի երկիրը ,
Մինութիւնը կը կոչուի :

(Նորանակիւթեւ :)

ՈՒՂԵԿՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ի Սուրբ Եջմիածին , 1876 Յ-ը 20 .

(Հարուակութիւն , անս թիւ 8 :)

Զմոռնանք յիշել իջման տեղը գը-
րուած փառազարդ և մանրաբանդակ
տղիւ փայտէ յօրինուած գմբեթնե-
րով աթոռը զար իննոսվիենտիսս ծ.Բ .
Հռոմաց պապը ընծայ խրկած է նահա-

պետ Կամողիկոսին Հայոց յամի Տեա-
ռըն 1697 . ինչպէս կը միշէ նաև Հ .
Միքոսէլ Զամեան , Հատ , Գ . 725 .
Էջմիածնի Եկեղեցւոյ արեւելեան կող-
մը , գարձեալ Եկեղեցւոյ հետ խառ-
նուած , ջնել տաւած է Գեղրդ Պ . Ա .
Կամողիկոսն երկք պահարան , որ եր-
բեմն թանգարան եւս կ'անուանեն ,
որոյ վերայ երկու գմբէթ կ'ամբառ-
նան , որոց մէջ շարջանակի կարգաւ
շնուած են ապակեփեղի դարաններ ,
և կարգաւ զեաեղուած են եկեղեցա-
կան զգեստք . Արքազան անօմք և մա-
սունք Արքոց ըստ խրաքանչիւր կար-
գի , այլ և այլ տեսակաւ և աստիճա-
նաւ ընտիր և ծանրագին գաւազոնք
և այլ ամենայն եկեղեցական սպասք :
Երրորդ պահարանի մէջ կը տեսնուին
շորս գրասեղանի ձեւ շնուածներ ,
ո-
րոնք ապակի փեղիերսով ծածկուած են ,
որոց մէջ կարգաւ շարուած են ծանրա-
գին խաչեր . հայրապետական պնա-
կիներ , ականակաւու արծուի նշաններ
Ռուսաց կայսերներէն տրուած . կան
0 սմաննեան Սուլթանաց Մէջիակէի ա-
ռաջին կարգի նշանն , և գոհարազարդ
իֆկիւտ նշանի կոչուածը . ծանրագին մա-
տանիներ , տուփեր , ակնազարդ և ժա-
մարարի մարդարտահեռ կամարներ ,
և խառն հին արծաթ և պղինձ դրամ-
ներ , և այլ այսպիսիք որք Եկեղեցւոյ
կը վերաբերին . ասոնց խրաքանչիւրին
վերայ թուանշաններ գրուած են , և
ամբողջապէս ըստ կարգի այբուբենից
երկու տումարի մէջ արձանագրուած
և Վեհափառ Հայրապետէն վաւերա-
ցած , մին վեհարանը կը պահուի եւ
միւսը եկեղեցին , պէտք եղած ատեն
տումարով կը հանեն և գարձեալ տե-
ղը կը գնեն . այս կարգադրութիւնը
խիտա գովելի և ընդունելի եղած է աղ-
գայնոց . զի խափանեալ է կ'ըսէին այն
խաբէական և նախապաշեալ վաղեմի

սավորութիւնը, որ լոկ երդումավ մի աղբային կենաց գոյութիւնը անհատի մը ձեռք կը մատնեէին, որ յետոյ Կոթողիկոս և փակակալ իրենց ախորժակաց համեմատ կը վարուէին, որով այսպահ թանկագին իրեր առանց գիտութեան միաբանութեան և ազգին ՚ի կորուստ կը մատնուէին։ Յիշեալ դարսններուն միոյն մէջ աչքի զարնող և աւելի հետաքրքրական երկու բիւրեղեաց խաչեր կան բաւական մեծութեամբ, և մին աւելի մեծ իրօ կանգնաշափի 18 կոտրէ բաղկացեալ, որոց անուաւոր հաստորները և շերտերը արծաթի գունտերով իրարու ագուցած են, միոյն մէջ տեղը նուոր գրուած մի կը տեսնուի անընթեռնի. այս խաչը Վեհ. Հայրապեար Նոր Նախնշեւանէն բերած է ուրիշ եկեղեցական անօթոց հետ, զոր Նախնշեւանցիք Անի քաղաքէն գաղթած ատեննին հետերնին տարած են, իսկ միւսոյն բնոյն վրայ որ ցողի կամ պատուանդանի վերսոյ կագուցուի գրուած է այսպէս։

Յիշատակ է Ս. Խաչ Յովհաննէս Թագաւորին Հայոց եւ կղկց Շաւշան տէն (արիկնոջն), եւ որդի Աշոտ Թագաւորս բազում զօրօք եկի ՚ի Ս. ուխտա, ետու շամբառ ջաղացներն, երասիսի նաւն, և Աստապատու Հողն Սուրբ նախավիկան, յիշատակ մեղ եւ ծնողաց Թվեն նժե. (966)։

Ինչպէս կ'երեւի արձանագրութենէն, այս Խաչը նուիրած է Յովհաննէս Բագրատունի Հայոց թագաւորի որդին ՚ի յիշատակ հօր իւրց Մաղարթայ ընթիւն նախավիկայ Սուրբ Ստեփաննոսի վանաց, ոչ միոյն այս Խաչը, որ Շահ խաթունեանց կը հաւանի բակը թէ նոյն իսկ թագաւորի գրոշակին վրայ կրած խաչն է, այլ և գիւղեր և ագարակներ

՚ի կալուտծ նոյն վանաց, որոց հրավարաւակն ընդ կոնդակի Խոչկայ Կաթողիկափ կափ կը դնենք աստ ՚ի գիւրութիւն ընթերցողաց, հանեալ յստորագրութենէ Շահիաթունեանց։

Անուամբ անեղին Աստուծոյ Հօր և ՚ի փառս ծնեցելցն ՚ի նմանէ անեղապէս Որդւոյն միածնի, և ՚ի փառս բղնեցելցնէութենէն Հոգեւոյն Ճմարտի։ Այս մեր գիր հոգեւորական բարձրը հրամանի հաստատութիւն է եւ օրհնութիւն, ՚ի հոգեւոր հովուութեան Տեառն Խաչի Հայոց Կաթողիկոսի և ըստ մեծի մերոյ Տէրութեան արեւելց և հարաւայնոյ Հայոց թագաւորի Աշոտ յորջործեալ անուամբ բարեպաշտ և մեծ Շահանշահի։ Ես Աշոտ թագաւոր թագաւորաց ամենայն տիճ զերաց եկեալ ՚ի սուրբ ուիւտը Աստուածաբնակ նախավիկայիս հանդերձ զօրօք թագաւորականօքս և իշխանօք, Տեառն Խաչի Հայոց Կաթողիկոսի, երկրպագեալ Սուրբ Տաճարիս Հին Մալովոյ վանից։ Երանելի կրօնաւորս աստուածամեծար մեծանուն Տէր Բաբկեն Հայկաղն նախաշենող և ՚ի Քրիստոս ծնող հոգեւոր գառանց մանկանց եկեղեցւոյ եղեւ ձեռնադրեալ արք եպիսկոպոսապետ ՆԻԵ. (976) տումարիս Արամեան մնացուածիս եղեւ կատարումն շնութեան և նորոգման աստուածաբնակ սուրբ նախավիկայիս, ջանիւք և աշխատութեամբ Տեառն Բաբկենի, որ էր սա շնեալ սուրբ Առաքելցն Բարգուղիմէոսի և Թագէոսի։ Եւ ՚ի սուրբ տաճարիս կոյ հանգուցեալ սեւեռեալ բեւեռն բազկացն Ցիսուսի, եւ յարբայական թագից փուշ պասկէն ճուղ մի, և Քրիստոսի ձեռաց Գ. հատմանանայն եւ բազմահաւաք սրբութիւնքս, որք աստ կան հաւաքեալ ։ Եւ ետու հնձեքս և հայրենիքս և գաս-

տակերու և ընծայան հին Մազարթայ վանից սուրբ Ստեփաննոս նախավիտ յին, Տիրամայր Աստուածածնին եւ սուրբ Գէորգ գօրավարին անդառնալի և բարձր հրամանաւ մերով՝ թեմ և վիճակ, որ և սահմանեալ էր ՚ի նախ նեաց մերոց և ՚ի սուրբ Հայրապետացըն մերոց Տեառն Ներսիսէ թուին մերոց սուրբ Լուսաւորչին, նախ և առաջին հոյակապ և հռչակաւոր մայրաքաղաքն Նախջռւան կոկ (կոդ) գաւառն բոլորովին, Խոյ, որ է Զարեւանդգաւառն և ամենայն վիճակ իւր բոլորովին մինչ ՚ի նուան ՚ի Պարատարան, որ բաժանի ՚ի Մալամաստայ, ՚ի յԵրասխայ մինչ ՚ի Մարտնդայ դրիւէն, Մարտնդ իւր վիճակովին, Եիրինթալի իւր վիճակովին գեայ մինչ ՚ի դղեակն Խոսրովու ՚ի Յաղատ և ՚ի Գիրան. ՚ի ջուղաց և իւր վանքն. յԱստապատ և իւր վանքն, ՚ի ջաղաց տեղն և իւր վանքն, յարաբք և իւր վանքն . . . տուաքընծայ և հայրենիք անդառնելի և բարձր հրամանաւ մինչեւ ՚ի գալուստն Քրիստոսի և ահեղ գատաստանն, և մի ոք իշխեսցէ ՚ի մեծաց և ՚ի փաքունց արդիւլ առնուլ . . . Եւ աւարտումն եղեւ բանիս և գրիս ձեռամբ մեծանուն Տեառն Խաչկայ կաթողիկոսի ամենայն Հայոց և Տէր Բարիենի և մեծ իշխանացն Ապղարիսի իշխանին . . . Եւ Հայոց Վասակ իշխանին Սիւնեաց Գրիգոր իշխանին Ըռշտունեաց, Գէորգ իշխանին Գնունեաց, Եազուհ իշխանին Արծրունեաց, նամակիս և Սիկիս կատարիչըն օրհնին յԱստուծոյ և յամենայն սրբոց, խափանիչըն դատին ՚ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոց, որ է օրհնեալ յաւիտեանս ամեն.

Տէր Խաչիկ Կաթողիկոս ամենայն Հայոց և Պատրիարք արեւելեան տանըս, առաքեցաք գրաւորական օրհնութեան հրամանաւս զմեծանուն եր-

ջանիկ Տէր Բարիեն Ոքքեպիսկոպոսն գալ առ ձեզ և Առաքելաբար շրջիւ ՚ի միջի ձերում, վարդապետել, խրատել և ուսուցանել յօրէնս և ՚ի պատուիրան Տեառն . . . լինել ացիլուսրոց և այրեաց, և կարօտելց կարեկից սիրովն Քրիստոսի, կոշեացէ զորժանաւորս և զիմաստունան ՚ի կարգ և յաստիճան կիսասարկաւագութեան, Սարկաւագութեան եւ Քահանացութեան, կացի և հրամանաւ մերով ՚ի վերաց ձերոց իշխանութիւն Առաքելական կապել և արձակել յերկինս և յերկրի . . . Ա. յլ և կանոնեալ հասս և զիրաւունս զոր և պարտիք տալ Աստուծոյ, բամին Ամուս, Տեառնականս, զնաչօրհնեան և զորբանուէրս, զիրաւունս մատաղաց, կենդանեաց և ննջեցելոց բազմական սըն, զյանկարծամահ և զառակամահ, և զամենայն իրաւունս կենաց և մոհուլիով անթերի տուք ՚ի ձեռս դորազուարթ և աւատ սրտիւ . . . Ենորհեցաք ՚ի ձեռս դորա ձեզ պարզեւս հոգեւորական վիւլն օծութեան սրբալցոս նորածնելցին աւազանաւ յորդէգրութիւն Հօրն երկինաւորի եւ ՚ի յառանդակցութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ յուսուցին մերոց, զնոյն ՚ի ճակուալն նշան հաստատութեան, յօծումն Քահանացութեան ՚ի նորոգութիւն Ա. Եկեղեցւոց Քրիստոսի Աստուծոյ մերոց որ է օրհնեալ յաւիտեանս ամեն.

Գրեցաւ ձեռամբ Ագաթանկեղ դորի նին (976) տումարի Արամեան մասցուածիս :

Խաչիկ ծառայ Ցիստսի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոց, Շորհօք և ողորմութեամբ նորին Կաթողիկոս ամենայն Հայոց :

(Եազուհ իւլիուս :)